Valiokunnan lausunto PeVL 27/2020 vp– K 1/2020 vp

Perustuslakivaliokunta

Hallituksen vuosikertomus 2019

Tarkastusvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen vuosikertomus 2019 (K 1/2020 vp): Asia on saapunut perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten tarkastusvaliokunnalle. Määräaika: 16.10.2020.

Asiantuntijat

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- oikeusministeriö
- Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto
- Kuurojen Liitto ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Perustuslakivaliokunnan mukaan valiokuntien on huolehdittava eduskunnan lausumiin kohdistuvasta seurantatehtävästä hallituksen kertomusta käsiteltäessä (ks. PeVM 1/2014 vp).

Eduskunta on hallituksen vuosikertomuksen 2019 liitteestä 3 ilmenevästi hyväksynyt perustuslakivaliokunnan ehdotuksesta kolme lausumaa. Lausumat koskevat viittomakieltä käyttävien oikeuksia (HE 294/2014 vp, PeVM 10/2014 vp, EV 346/2014 vp), vaalijärjestelmän kehittämistä (HE 55/2014 vp, LJL 1/2015 vp, PeVM 4/2015 vp, EK 14/2015 vp) ja Ahvenanmaan itsehallintolain muuttamista (HE 320/2018 vp, PeVM 12/2018 vp, EV 259/2018 vp).

Viittomakieltä käyttävien oikeudet

Viittomakielilaki tuli voimaan 1.5.2015. Lain hyväksymisen yhteydessä hyväksytyssä eduskunnan lausumassa edellytetään, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin sen turvaamiseksi, että viittomakieltä käyttävien oikeudet toteutuvat koko maassa siten kuin heidän kielellisiä oikeuksiaan koskevaa lainsäädäntöä laadittaessa on tarkoitettu.

Hallituksen kertomuksessa on tehty selkoa muun muassa hallitusohjelman viittomakielisten oikeuksia edistävistä kirjauksista, kielellisten oikeuksien seurantajärjestelmästä, viittomakielen yhteistyöryhmän toiminnasta kertomusvuonna ja viittomakielen käyttöä valtioneuvoston viestinnässä koskevasta suosituksesta.

Kertomusvuoden jälkeen valtioneuvoston piirissä on valmisteltu hallitusohjelmaan perustuvan viittomakieliasiain neuvottelukunnan asettamista. Neuvottelukunta on tarkoitus asettaa vuoden 2020 aikana. Lisäksi viittomakielilain arviointia koskeva selvitystyö on käynnistynyt oikeusministeriössä ja viittomakielibarometrin tuloksia on tarkoitus saada syksyn 2020 aikana.

Viittomakieltä käyttävien oikeuksia on valtioneuvoston toiminnassa pyritty edistämään. Saamansa selvityksen perusteella perustuslakivaliokunta kuitenkin kiinnittää edelleen huomiota jo viittomakielilain säätämisen yhteydessä esillä olleisiin ongelmiin kielellisten oikeuksien toteutumisessa.

Perustuslakivaliokunta on viittomakielilakiehdotusta koskevassa mietinnössä todennut, ettei esimerkiksi oikeus saada viranomaisen kustantamaa tulkkausapua viranomaisaloitteisia asioita käsiteltäessä aina toteudu, vaan viittomakielinen joutuu itse huolehtimaan tulkkausavusta (PeVM 10/2014 vp, s. 5/I). Saamansa selvityksen valossa valiokunta kiinnittää edelleen huomiota tulkkauksen asianmukaiseen toteutumiseen myös esimerkiksi terveydenhuollossa ja koulutuksessa (ks. myös PeVL 2/2019 vp, s. 2, PeVL 22/2018 vp, s. 2). Ottaen huomioon tulkkauksen merkityksen viittomakieltä käyttävien yhdenvertaisuuden ja osallisuuden kannalta valiokunta painottaa, että tilannetta mahdollisesti heikentäviä muutoksia tulkkauksen järjestämisessä tulee tarkoin seurata ja havaittuihin epäkohtiin puuttua.

Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamista koskevissa lausunnoissa (PeVL 26/2017 vp, PeVL 65/2018 vp) huomiota viittomakieltä käyttävien kielellisten oikeuksien toteutumiseen näissä palveluissa ja viranomaisten ja muiden julkista hallintotehtävää hoitavien velvollisuuteen edistää viittomakieltä käyttävän mahdollisuuksia käyttää omaa kieltään ja saada tietoa omalla kielellään (PeVL 26/2017 vp, s. 62, PeVL 65/2018 vp, s. 14). Valiokunta on todennut, että myös uudistusten käytännön toteuttamisen suunnittelussa on tärkeätä huolehtia suomalaista ja suomenruotsalaista viittomakieltä käyttävien kielellisistä oikeuksista (PeVL 65/2018 vp, s. 14). Nämä näkökohdat ovat edelleen merkityksellisiä sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisen valmistelussa.

Perustuslakivaliokunnan mielestä lausumassa mainittujen seikkojen toteuttaminen on siinä määrin kesken, että lausuma on edelleen tarpeellinen ja se tulee säilyttää. Säilyttämistä puoltaa myös sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen valmisteluvaihe. Valiokunta korostaa edelleen myös sitä, että viittomakieltä käyttävien oikeuksien toteutuminen koskee laajasti valtioneuvoston eri ministeriöiden toimialoja.

Vaalijärjestelmän kehittäminen

Eduskunnan lausumassa edellytetään, että suomalaisen vaalijärjestelmän kehittämiseksi ja vaalilainsäädännön uudistamiseksi käynnistetään parlamentaarinen valmistelu, jossa otetaan huomioon perustuslakivaliokunnan kannanotot. Eduskunta painottaa, että valmistelun tulee olla

avointa ja siinä tulee laaja-alaisesti ja ennakkoluulottomasti selvittää erilaisia vaihtoehtoja, joilla parhaiten voidaan lisätä vaalijärjestelmän toimivuutta ja nostaa äänestysaktiivisuutta, parantaa vaalien suhteellisuutta, pienentää ns. piilevää äänikynnystä ja turvata alueellinen edustavuus.

Kertomusvuoden päättymisen jälkeen oikeusministeriö on asettanut parlamentaarisen työryhmän selvittämään vaalilain, puoluelain ja vaalirahoituslain sekä muuta poliittista toimintaa koskevan lainsäädännön kehittämistarpeita. Työryhmän tulee sen toimeksiannon mukaan erityisesti huomioida eduskunnan lausuma vaalijärjestelmän kehittämisestä ja vaalilainsäädännön uudistamisesta.

Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan työryhmän asettamista voidaan pitää lausumassa tarkoitetun parlamentaarisen valmistelun käynnistämisenä. Lausuma ei siten ole enää tarpeellinen, ja se voidaan poistaa.

Ahvenanmaan itsehallintolain muuttaminen

Eduskunnan lausumassa edellytetään, että hallitus ryhtyy pikaisiin toimiin Ahvenanmaan itsehallintolain kokonaisuudistuksen toteuttamiseksi.

Hallituksen kertomuksessa on tehty selkoa hallitusohjelman Ahvenanmaan itsehallintoa koskevista kirjauksista ja itsehallintolain kokonaisuudistuksen vaiheista kertomusvuonna ja sitä ennen. Kertomusvuoden jälkeen itsehallintolain kokonaisuudistuksen virkamiesvalmistelu on jatkunut oikeusministeriön ja Ahvenanmaan maakunnan hallituksen välisenä yhteistyönä. Lakiehdotuksesta on tarkoitus käynnistää laaja lausuntokierros lokakuussa 2020. Hallituksen lainsäädäntösuunnitelman mukaan tavoitteena on antaa hallituksen esitys eduskunnalle tammikuussa 2021.

Ottaen huomioon itsehallintolain nykyisen valmisteluvaiheen lausuma on edelleen tarpeellinen ja se tulee säilyttää.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Perustuslakivaliokunta esittää,

että tarkastusvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto PeVL 27/2020 vp

Helsingissä 23.9.2020

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

varapuheenjohtaja Antti Häkkänen kok
jäsen Jukka Gustafsson sd
jäsen Petri Honkonen kesk
jäsen Olli Immonen ps
jäsen Hilkka Kemppi kesk
jäsen Mikko Kinnunen kesk
jäsen Anna Kontula vas
jäsen Mats Löfström r
jäsen Wille Rydman kok
jäsen Heikki Vestman kok
jäsen Tuula Väätäinen sd
varajäsen Johannes Koskinen sd
varajäsen Tom Packalén ps
varajäsen Iiris Suomela vihr
varajäsen Sari Tanus kd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Liisa Vanhala